

Eduskunta
Sosiaali- ja terveysvaliokunta

11.4.2017

StV@eduskunta.fi

Viite Asiantuntijakutsu / lausuntopyyntö Sosiaali- ja terveysvaliokunnan kokoukseen 6.4.2017 asiana HE 15/2017 vp Hallituksen esitys eduskunnalle maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi

Asia Pyydetty täydennys Vanhustyön keskusliitto – Centralförbundet för de gamlas väl ry:n 6.4.2017 antamaan lausuntoon

Viitaten kutsuun tulla kuultavaksi sekä annetun lausunnon täydennyspyynnön saatuaan Vanhustyön keskusliitto – Centralförbundet för de gamlas väl ry esittää kunnioittavasti seuraavaa:

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä määrittää lain tarkoituksiksi ”edistää ja ylläpitää väestön hyvinvointia ja terveyttä sekä varmistaa yhdenvertaiset, kustannusvaikuttavat ja tuottavuudeltaan hyvät sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut koko maassa”. Koska kyseessä on järjestämislaki, olisi luontevaa puhua lain tarkoituksen määrittelyssä ensin erityislakien piiriin kuuluvien sisältöjen sijaan palvelujen järjestämisestä esim. seuraavasti ”tavoitteena on yhdenvertaisten, (kustannusvaikuttavien) ja vaikuttavuudeltaan tehokkaiden ja tarkoituksenmukaisten palvelujen järjestäminen väestön hyvinvoinnin, terveyden ja toimintakykyisyyden edistämiseksi yhteistyössä kuntien, yritysten (on 7 §) ja järjestöjen kanssa.

- Luonnostekstissä kustannusvaikuttavuus nousee keskeiseen roolin ja voi johdattaa liialliseen kaupalliseen ajatteluun ja ainoastaan taloudellisten tekijöiden perusteella tapahtuvaan päätöksentekoon palveluja hankittaessa terveys- ja hyvinvointivaikutusten ja palvelujen tarkoituksenmukaisuuden ollessa kuitenkin uudistuksen päätavoite.
- Tekstiin ehdotetaan lisättäväksi terveyden ja hyvinvoinnin rinnalle sana toimintakykyisyys tärkeänä tavoitteena kuvaamassa omavastuisuutta ja kyvykkyyttä.
- Koska palvelujen järjestämisessä mennään monituottajaiseen käytäntöön, osa preventiivisestä toiminnasta säilyy kunnissa ja tavoitteena on kuitenkin integroitu kokonaisuus, olisi tavoitepykälässä syytä mainita kunnat sekä yksityiset yritykset ja järjestöt. Kolmannen sektorin palvelut voidaan lukea kuuluvaksi myös yksityisiin toimijoihin joko yritys- tai järjestöpohjaisina toimijoina. Tämän lisäksi järjestöt tulisi mainita yhteistyötahoina niiden tarjoaman merkittävän varhaisprevention ja vapaaehtois- ja vertaistoiminnan organisoijina. Tämä maininta olisi tärkeä laissa, jotta kunnilla olisi insentiivi sekä rahoittaa että toteuttaa yhteistyötä kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Mainittuja toimintoja ilman osa palvelutoiminnasta jää yksipuoliseksi ja ihmisten hyvinvointiin ja osallisuuteen tähtäävät toimet jäävät

huomiotta. On syytä ottaa huomioon, että hallituksen kärkihankkeissa kehitetään palvelutoiminnan ja kolmannen sektorin yhteistyötä tulevaan so-teen valmistautumiseksi.

3 §:ssä käsiteltyihin määritelmiin olisi tarkoituksenmukaista lisätä kohta 6, jossa olisi määritelty 2 §:ssä mainittu kehittäminen. Kohtaan 6 voitaisiin kirjata kehittämisestä vastaavia tahoja riittävän väljästi ottaen huomioon myös tulevat kehittämisorganisaatioiden nimimuutokset.

9 § voitaisiin palvelujen tuottajien väliseen yhteistyöhön lisätä kolmannen sektorin toimijat, kuten on 7 §:ssä esim. seuraavasti ”maakunta huolehtii lisäksi siitä, että palvelujen tuottajat toimivat sekä keskinäisessä yhteistyössä että yhdessä kolmannen sektorin toimijoiden kanssa hyvinvointia ja osallisuutta edistävässä ja ongelmien syntyä ehkäisevässä toiminnassa”.

14 § käsiteltävässä maakunnan palvelustrategiassa tulisi ottaa kantaa yksityisiltä ja järjestöiltä hankittavien palvelujen vähimmäismäärän lisäksi maakunnan hankintakäytäntöihin. Jotta valinnanvapaus esim. vanhusten asumispalveluissa toteutuisi, tulee ensinnäkin asiakaseteleitä myönnettäessä varmistaa setelin arvo riittävän suureksi, jotta myös vähävaraisilla henkilöillä olisi tosiasiallisesti mahdollisuus valinnanvapauteen ja toiseksi riittävä määrä seteleitä suhteessa muulla tavalla järjestettäviin palveluihin. Lisäksi tulisi taata maakunnan strategiassa riittävä rahoitus henkilökohtaista budjettia varten, jotta valinnanvapaus käytännössä toteutuu. Valinnanvapauden toteutumisesta tulisi tehdä seurantaa myös asiakasnäkökulmasta käsin.

Palvelustrategiassa tulisi käsitellä hankintoja. Koska lain tarkoituksessa puhutaan kustannusvaikuttavuudesta ja tuottavuudesta ja 4 §:ssä lisäksi tehokkuudesta eikä vanhustenhuoltoon suunniteltuja kustannusleikkaustavoitteita ole tiettävästi kumottu, ohjaa säädösluonnos ilman henkilökohtaisen budjetin ja asiakassetelien käytön määrittelyä helposti hoivatoiminnan muodostamiseen ja sitä tukeviin hankintakäytäntöihin. Jo nykyisellään halvin hinta, minkä kustannusvaikutus olisi kokonaisuutta ajatellen näennäisen pieni, ratkaisee palvelujen tuottajan valinnan ja sitä myötä mahdolliset rakennusten uusinvestoinnit. Maakuntien palvelustrategiassa tulisikin linjata ehdotettujen linjausten lisäksi se, miten kyetään säilyttämään alueen palvelutarjoajien monimuotoisuus, ehkäisemään monopolien kaltaisten ketjujen syntyminen ja tarpeettomien rakennusinvestointien syntyminen olemassa olevien hyödyntämisen sijaan.

- Halvin hinta riippumatta palvelun osoitetusta ja ulkoisen arvioinnin kestävästä laadusta ja pidemmän aikavälin vaikuttavuudesta on huono kriteeri eikä se takaa arvokkaan vanhuuden toteutumista.

Valinnanvapauslakiluonnoksen mukaan kansalaisilla on mahdollisuus tehdä suora valinta peruspalvelujen tuottajasta, mikä avaa pääsyn sote-järjestelmään. Tähän kuulunevat pääosin perustason terveyspalvelut ja pieni osa sosiaalipalveluista. Nykyisellään järjestöt eivät tule laajalti olemaan sote-keskusten organisoijia, koska järjestöillä on vähän lääkäripalveluja ja nekin ovat profiloituneet tiettyihin erityisryhmiin. Täten sote-keskusten taustalla ovat jatkossa julkinen sektori sekä terveyspalveluyritysten ympärille kootut koalitiot.

- **Erittäin suuri huoli VTKL:illä nousee sote-keskuksille järjestämislaki- ja valinnanvapauslain perusteella annettavasta vanhuspalvelulain 12 § mukaisten tehtävien toteutuksesta.** Vanhuspalvelulain seurannan mukaan palveluiden keskitetty ohjaus on todettu tulokselliseksi. Hallituksen kärkihankkeissa kehitetään keskitettyä palveluohjausta, KAAPOa. Täten ehdote- tussa hajauttamislinjauksessa on ristiriita hallituksen kärkihankkeiden ja

THL:n tuottaman selvitysinformaation kanssa. **Vanhuspalvelulain 12 §:n mukaiset tehtävät tulisi VTKL:n näkemyksen mukaan olla kokonaisuudessaan maakunnan liikelaitoksen ja sen ohjauksen piirissä.**

Halvin hinta ei turvaa ikääntyneen ihmisen arvokasta vanhuutta. Kokonaistaloudellisuuden perusteella päätöksiä tehtäessä ongelmaksi ovat muodostuneet palvelujen tuottajan vaihtaminen tarjouksissa olevan olemattoman pienen hintaeron vuoksi. Näissä tilanteissa palvelujen tuottajan vaihtamisesta syntyvät kulut noussevat varsinaista palvelun hintaeroa korkeammaksi samalla, kun muutoksesta aiheutuu inhimillistä hätää ikääntyneille ihmisille ja heidän omaisilleen.

Palvelujen kokonaislaatu, pitkän aikavälin vaikutukset sekä vanhuspalvelulain 16 §:n edellyttämä iäkkään henkilön kuuleminen ja näkemys vaihtoehtoisista palveluista on kirjattava palvelusuunnitelmaan päätösten teon lähtökohtana. Ihmisten palveluja kilpailutettaessa pääasiallinen valintaperuste ei saa esimerkiksi olla pelkkä halvin suoritehinta – iäkkäät ihmiset eivät sovi 2010-luvun yhteiskunnassa huutolaisiksi. Laatua määriteltäessä tulee taata inhimilliset ja vaikuttavat käytännöt toimintakykyisyyden ja elämänlaadun ylläpitämiseksi sekä asianmukaisen hoidon toteuttamiseksi.

- Hankintojen suunnittelussa tulee korostaa palvelujärjestelyn pysyvyyttä ja kokemuksen tuomia alueellisia verkostoja voimavarana.
- Hoidon ja palvelun referenssit paikkakunnalla tulisi olla todennettavissa tarjousta jätettäessä niissä tapauksissa kuin maakunta soveltaa palvelujen järjestämisessä kilpailutukseen perustuvia hankintakäytäntöjä asiakassetelin ja henkilökohtaisen budjetin sijaan.
- Palvelujen sisältö, henkilöstön vuorovaikutustaidot sekä asiakkaan ja omaisten palaute tulee sisällyttää hankinnan kriteereihin.
- Lähipalvelut on turvattava ikääntyneelle väestölle ihmissuhteiden säilyttämiseksi. Etäällä olevan palveluntuottajan valinta voi eristää iäkkään ihmisen tarpeettomasti puolisoista tai läheisistä ja heikentää osallisuutta, toimijuutta sekä psykososiaalista toimintakykyisyyttä.
- Hankintapäätöksiä tehtäessä on otettava huomioon tuottajan pitkäaikainen sitoutuminen tehtäväänsä ja dokumentoitu halukkuus kehittää palvelujaan jatkuvan omavalvonnan perusteella yhteistyössä kumppaneittensa kanssa. Itsenäistä suoriutumista ja preventiota tavoiteltaessa on luettava hyväksi lisäarvo, jota saadaan mm. järjestöjen vapaaehtoistoiminnasta ja sen organisoinnista.
- Julkisten palveluhankintojen tulee edistää yhteiskuntavastuuta.
- Kilpailu laadun perusteella tulee olla myös vaihtoehto hankinnoissa.

Kunnioittavasti

Vanhustyön keskusliitto – Centralförbundet för de gamlas väl ry